

Kulturhuvudstadsåret visar att Stockholm har mycket att lära av Göteborg, noterar Per-Olof Bolander.

Jag vill Wollter!

Under lördagskvällen då Kulturhuvudstadsåret invigdes kunde TV-publiken ta del av ett noga planerat, intelligent avvägt och professionellt genomfört kulturrevenemang som visserligen fått hätska kritiker men ändå gjort succé.

Jag tänker på *Dyngolotto*. Bakom framgången finns många faktorer: den ojämförlige programledaren, förankringen i genuina svenska kulturtraditioner som Hasse Tellemars telefonerande, Hylands hörsnande och dansbandsmusiken. Men framför allt inäktat att det enda som numer kan få en hel familj – alltför åldersmässigt och könsmässigt disparat för att vara en plausibel social enhet – att tillbringa lördagskvällen tillsammans framför TV:n är det privata vinstintresset.

Samma kväll televiserades dessutom officiell kultur – Kultur – från invigningen i Stockholm. Det var outhärdligt. Inte så mycket för de enskilda framträdandena som den allmänna ängliga stämningen där alltför många ambitioner som inte går

ihop skall jämkas samman. Högtidlighet och ironi. Partajande och samhällsrelevans. Sammantaget lika otvunget som en större societetsbjudning i en stad där böldpest och revolution grasserar. Vi skall tacka vädrgudarna för att Kulturen, och då i synnerhet Konsten, fått en förnämlig symbol i "isslottet": en ihållig, skitig snödriva som på konstlad väg, till hög kostnad, hindras från att helt desintegrera.

Partajandet och ironi. Sammantaget och samhällsrelevans. Sammantaget lika otvunget som en större societetsbjudning i en stad där böldpest och revolution grasserar.

Den moderna Konstens främsta uttryck är installationer som en invigd minoritet tolkar intellektuellt med hjälp av konstteori och katalogtext och populasen begäpar som en *freak show* över konstnärens mentala missfoster. Allt eftersom menigheten tillväxer vid den nya konsten kommer invändningen "obegripligt" att falla bort. Ingen förväntar sig att begripa något och ingen begrep heller skägga damen. Det fanns inget att begripa.

Till Kulturårets mest tröttsamma yttringar bör det oundvikliga påfundet att sprida Kulturen till vanligt folk, helst i den T-bana som symboliserar genomsnittsmedborgarens andliga fattigdom. Till kontaktsökande fyllion, ligister och dårar sällar sig nu diverse konstutövare som de plågoris en pendlare som vill läsa, sova eller samtala måste stå ut med. Risken för missförstånd är överhängande. Om en skock kalhjässade, taterade män i läderjackor dramlar in i vagnen, skriker obsceniteter och gör hotfulla åtbörder, hur skall man då veta om det är ett gäng skinheads som värmer upp för grov misshandel eller ett performance av ett homosexuellt teaterkollektiv? Om det senare är fallet riskerar man till på köpet att framstå som en homofob om man flyr.

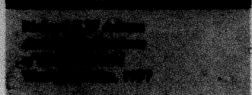
Jag är nöjd att bo i en stad där Kulturen just dödförklarats av kulturbetarna själva. Missnöjet i Göteborg koncentreras på nedläggningen av Stadsteatern. Så får det inte bli. Vi vill inte ha det som i Stockholm, där hederligt folk riskerar att antastas på gatan av husvilliga aktörer. Men hur locka publiken? Teatern har satsat på ungdomen, Hamlet som sprehårig slyngel, men ungdomen föredrar likafullt att öva skateboard på trappan utanför. Det bästa initiativet kommer från Sven Wollter som vill ockupera teatern, städa en agitator i 70-talistisk buskisstil. Det kan bli en långkörare som drar in landsortspubliken. Och när Wollter en dag inte längre finns bland oss, vad vore lämpligare än att förvandla teatern till ett mausoleum för hans stoft? En helgedom där det enda som stör friden är skateboardslammer, polisirener och, om vinden ligger på från förorterna, smattret från automatvapen.

Indianerna som försvann

Klas Östman har invändningar mot Richard E W Adams ekologism.

Miljöhistoria är i dessa tider en specialgren med framtiden för sig. Richard Adams nyutkomna översikt över högkulturen i det precolumbianiska Amerika visar både fördelar och nackdelar med att koncentrera sig på ekologin.

Arkeologi

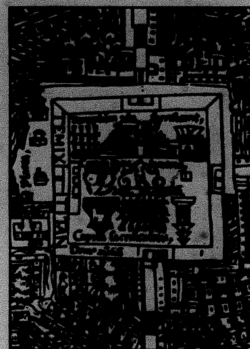
Ancient Civilizations of the New World är en kortfattad, arkeologiskt inriktad redogörelse för de olika civilisationerna i Centralamerika och i Anderna, från olmekernas statsbyggnad längs atlantkusten långt före vår tideräkning till spanjorernas erövring av aztek- och inkarikena på 1500-talet. Samspelet mellan människor och miljö ägnas åtskilligt utrymme, framför allt i avsnitten om den klassiska mayakulturens plötsliga sammanbrott vid mitten av 800-talet. Här ställs frågan om ekologiska förklaringsanslagens egentliga värde på sin spets.

Mayaindianerna koloniserade delar av Guatemala och södra Mexiko för närmare 2 500 år sedan och byggde, med tiden upp ett tekniskt mycket avancerat jordbruk. Det tillät massor av folk att bosätta sig även i de låglänta områden som fram till dess varit närmast folktom djungel. Där byggdes de mest fantastiska städer och tempelpyramider samtidigt som ständiga krig fördes mellan de olika småstaterna.

Unik kollaps

Kollapsen för den här civilisationen var (åtminstone i de tropiska låglandsområdena) fullständig, vilket är en unik händelse i världshistorien. Regionen avfolkades helt och återtog av vilda djur och växter för mer än tusen år framåt. Det är också orsaken till att 1900-talets arkeologer har kunnat göra så fantastiska fynd.

Sammanbrottet har förklarats med en rad mycket fantasifulla teorier, men den numera dominerande teorin inriktar sig på miljöns Jordbruksmetoderna ska ha blivit alltför intensiva med sjukdomsspridning, jordförstöring och så småningom svält som följd. Problemet är att den förklaringsmodellen – åtminstone i sina mer extrema varianter – blir ett cirkelresonemang. Om jordbruket slutar att fungera i ett jordbrukarsamhälle innebär det ju per definition ett

Tusenåttio-talet. Aztekerna tog över när mayacivilisationen kollapsade i mitten av 800-talet. Karta ur brev från Hernán Cortés till spanske kungen 1524.

sammanbrott. Mayakulturen försvann för att mayakulturen försvann, alltså.

Den intressanta frågan att ställa sig måste rimligen vara varför mayaindianerna inte kunde ta sig ur sin kris, varför deras samhällssystem och teknik var så rigida att de enda alternativen blev flykt eller död. Här erbjuder inte Adams något svar.

Unikt slutar att fungera i ett jordbrukarsamhälle innebär det ju per definition ett sammanbrott. Mayakulturen försvann för att mayakulturen försvann.

De flesta forskare har börjat ägna mer uppmärksamhet åt sociala och politiska förklaringsfaktorer och övergivit de ensidigt ekologiska resonemangen. Naturmiljöns historia erbjuder viktiga nya perspektiv, men den är inget universalverktyg. Mayaindianernas gåta får lösas på annat sätt.

KLAS HELMUT FASAN

KLAS ÖSTMAN

Blomman och statistiken

Blomman, invandrarminister ni vet, har (DN 27/1) sagt ifrån visavi Sifo, som för femtielste gången frågat medborgarna om de tycker att invandrarna ska få stanna kvar eller bör förmås att flytta hem. Fleråttio tyckte att det senare vore något att tänka på.

Medrivinkeln

Sifo har ställt en ovetenskaplig fråga, ryar ministern. Hur ska de arma medborgarna veta vad Sifo menar med invandrare? Avses andra generationens invandrare, de som fått medborgarskap, norrbag-

gar, adopterade barn? Blomman går i spinn när en företrädare för Sifo lugnt säger att medborgarna får definiera "invandrare" hur de vill. Sifo mäter attitydförändringar över tiden. Om fler anser att "invandrarna" bör flytta hem än i fjol, så betyder det att fler vill att de ska flytta hem, givet att samma fråga ställts. Om "invandrare" definierats som de som kommit hit från Mellanöstern sedan 1989 och inte talar svenska, tror någon att siffrorna skulle se bättre ut?

Blomman ryar och ingen i hela svenska pressen frågar sig vad han håller på med.

